

УДК 378.018.46:373.011.3-051:81'243
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-33>

Русіко РАПАВА,
orcid.org/0000-0001-6256-0896
аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
викладач кафедри англійської мови
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Харків, Україна) rusiko.rapava@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Розвиток науки і техніки нині забезпечує не лише формування відповідного технологічного й інформаційного середовища, але й впливає на взаємодію особистостей між собою і з навколишнім світом, а також визначає можливості виявлення кожним суб'єктом соціуму своїх здатностей. Інформаційні технології (ІТ) як найбільш наукоємна галузь діяльності людини перетворюються на один із найважливіших чинників розвитку суспільства.

Тому виникає необхідність у якісній підготовці педагога, що дозволяє поєднувати фундаментальність професійних знань з інноваційністю мислення і практико-орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення освітніх проблем. Вирішення цих завдань потребує зміни пріоритетів у сфері освіти, теоретичної і методичної підготовки кадрів до реалізації компетентнісного підходу в закладах системи післядипломної освіти.

У статті проаналізовано інноваційні технології, форми й моделі професійного розвитку викладачів англійської мови як іноземної крізь призму практичного складника окресленої проблеми. З'ясовано, що до останніх належать навчальні тренінги, педагогічні ательє, освітні модулі, літні університети, педагогічні стажування за кордоном, які базуються на діяльнісно-рефлексивному навчанні, у яких педагог виступає активним учасником цього процесу.

Встановлено, що сучасною тенденцією у системі безперервної освіти педагогів є можливість їх участі у масових он-лайн відкритих курсах (МООС) відповідно до власних професійних потреб. Доведено, що професійний розвиток сучасного вчителя англійської мови, який передбачає навчання упродовж життя, базується на активному навчанні, самовдосконаленні та самомотивації.

Отже, ми визначили, що вчителі англійської мови потребують інновацій. А що спонукає педагогів до цього? З чого складається мотиваційна готовність педагогічного колективу до освоєння нововведень? Ці питання і лягли в основу нашого подальшого дослідження. Чим сильніше у вчителів переважають мотиви, пов'язані з можливістю самореалізації особистості, тим вищим є рівень інноваційного потенціалу педагогічного колективу.

Ключові слова: професійний розвиток, інноваційні технології, англійська мова, підвищення кваліфікації, навчання упродовж життя.

Rusiko RAPAVA,
orcid.org/0000-0001-6256-0896
Postgraduate Student at the Department of Education and Innovative Pedagogy
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Teacher at the Department of English Language
V. N. Karazin Kharkiv National University
(Kharkiv, Ukraine) rusiko.rapava@gmail.com

PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS USING INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES

The development of science and technology today not only provides the formation of appropriate technological and information environment, but also affects the interaction of individuals with each other and with the world around them, as well as determines the possibility of each subject of society to identify their abilities. Information technology (IT) as the most science-intensive field of human activity is becoming one of the most important factors in the development of society.

Based on this, there is a need for quality teacher training, which combines the fundamentals of professional knowledge with innovative thinking and practice-oriented, research approach to solving educational problems. Solving these problems requires a change in priorities in the field of education, theoretical and methodological training for the implementation of the competency approach in the institutions of the postgraduate education system. The article analyzes innovative technologies, forms and models of professional development of teachers of English as a foreign language through the prism of the practical component of the outlined problem.

It was found that the latter include training, pedagogical workshops, educational modules, summer universities, pedagogical internships abroad, which are based on activity-reflective learning, in which the teacher is an active participant in this process. It is established that the current trend in the system of continuing education of teachers is the possibility of their participation in mass online open courses (MOOCs) in accordance with their own professional needs. It is proved that the professional development of a modern English teacher, which involves lifelong learning, is based on active learning, self-improvement and self-motivation.

So, we have identified that English teachers require innovation. And what prompts teachers to do this? What is the motivational readiness of the teaching staff to master innovations? These questions formed the basis of our further research. The stronger the teachers' motives associated with the possibility of personal self-realization, the higher the level of the innovative potential of the teaching staff.

Key words: professional development, innovative technologies, English language, advanced training, lifelong learning.

Постановка проблеми. У зв'язку зі змінами, що відбуваються у суспільстві, сучасна система освіти опинилася перед потребою переоцінки значення своєї діяльності, цілей, функцій і змісту. Змінюється і уявлення про вчителя-професіонала в умовах інноваційної освітньої практики. Нині успішний вчитель розглядається як активна, вільна і відповідальна у проектуванні особистість, яка перебуває в активному інноваційному пошуку, розробці та впровадженні в освітню практику педагогічних нововведень.

Інноваційна професійна діяльність висуває особливі вимоги до знань, досвіду, сформованості мотиваційної сфери та особистісних якостей педагога. Насамперед це вимагає від вчителя певної психологічної та практичної готовності до сприйняття та використання інновацій як необхідних і бажання впроваджувати їх у своїй практичній діяльності.

Застосування сучасних педагогічних технологій у процесі навчання англійської мови дозволяє відтворювати навчальні ситуації, допомагає доповнювати традиційні методи навчання, сприяє формуванню основних навичок іншомовного спілкування від усвідомлення можливості висловлювати думку на іншій мові до самостійного вирішення комунікативних завдань, підвищує бажання, інтерес учнів до навчання, змушує по-новому поглянути на досліджувані предмети, розкриваючи їх творчі та інтелектуальні можливості, таланти (Дубасенюк, 2014).

Попри конструктивні досягнення, у сучасному науковому просторі не досить висвітлено проблему підвищення кваліфікації вчителів англійської мови із застосуванням технологічних інновацій: відсутнє цілісне знання про дидактичні засади навчання англійської мови з використанням технологічних інновацій; рівні і систему формування готовності вчителів використання технологічних інновацій у майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Аналіз досліджень. Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що питання реалізації інноваційних педагогічних технологій були предметом

дослідження широкого кола науковців. Так, філософські засади інноваційних освітніх процесів розкрито в дослідженнях В. Богданова, Є. Винславської, С. Гессена, В. Загвязинського, Л. Карамушки, А. Пригожина, Е. Роджерса, В. Розіна, Б. Саймон, П. Саух та інших. Для з'ясування закономірностей протікання інноваційного процесу важливими є результати розвідок Дж. Бассет, П. Друкера, О. Лоренсова, І. Підласого, О. Хомеріки, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової та інших науковців, у роботах яких представлено структурний склад моделі функціонування й розвитку інноваційних освітніх процесів з урахуванням їх результативності та життєздатності.

Історико-педагогічне осмислення теорії та практики інноваційних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах України репрезентовано у працях О. Адаменко, В. Землянської, С. Золотухіної, І. Коновальчука, О. Маруценка, О. Пехоти, О. Попової, Н. Сафонової та інших, що дозволяє об'єктивно оцінити та творчо використати в сучасних умовах набутий інноваційний досвід.

Різні аспекти впровадження інноваційних технологій у професійній діяльності висвітлені у працях науковців Л. Гусак, Л. Даниленко, І. Дичківської, С. Сисоєва, О. Шапран. Вчені М. Гриньова, І. Доброскок, Н. Кононец, О. Іонова, В. Паламарчук, Г. Пономарьова, Г. Селевко, Л. Семеновська, Н. Шиян та інші вивчали впровадження педагогічних технологій у закладах вищої освіти. Проблематику формування готовності педагога до інноваційної діяльності досліджували М. Анісімов, О. Біляковська, І. Гавриш, Т. Демиденко, О. Дубасенюк, Н. Кічук, Л. Петриченко. Використанню педагогічних технологій у процесі дидактичної підготовки вчителя приділено увагу у працях А. Алексюка, В. Беспалька, Б. Гершунського, О. Жданової-Неділько, В. Лозової, О. Малихіна, І. Осадченко, О. Падалки, Б. Скіннера, А. Самодрина, С. Сполдинга, В. Тименка та інших.

Розвиток і модернізація системи безперервної освіти в Україні є предметом спеціального

дослідження В. Беспалька, Н. Білик, Л. Даниленко, І. Дичківської, Г. Єльнікової, Л. Лузан, В. Олійник, О. Орлової, Т. Сорочан, Т. Сущенко. У працях В. Вострікової, В. Кеменя, В. Лучкевич, С. Ніколаєвої, Г. Шклярук висвітлено теоретичні аспекти перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови в умовах реформування української школи.

Виклад основного матеріалу. Інновації в педагогіці зумовлені загальними процесами у суспільстві. Вони пов'язані із глобальними проблемами, інтеграцією (лат. "Integratio" – «відновлення», «об'єднання в ціле окремих елементів») знань і форм соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, своєрідною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому.

Сучасні глобальні освітні тенденції розвитку освітньої системи і змісту навчання спрямовані на:

- неперервність, якісність та масовість освіти;
- індивідуальну та суспільну спрямованість освіти;
- спрямованість на активізацію освоєння особистістю способів пізнавальної діяльності;
- орієнтацію освітнього процесу на індивідуальні нахили та потреби особистості;
- спрямування освітнього процесу на особистість, що ґрунтується на забезпеченні саморозкриття її можливостей (Дубасенюк, 2014).

Формування творчої особистості має передбачати актуалізацію в неї знань, творчої ініціативи, високого адаптаційного потенціалу, формування гнучкості та критичності мислення, що ґрунтуються високих духовно-моральних цінностях, особистісній відповідальності, внутрішній свободі, максимальній самореалізації, раціоналізації та конкретизації у досягненні кінцевої мети (Осадчук, 2018).

Сучасний етап розвитку українського суспільства потребує радикальних змін у державній освітній політиці. Вхідження нашої країни у світовий освітній простір потребує становлення нових парадигм (грец. "paradeigma" – «приклад», «взірець») освіти, орієнтованих на поглиблення тенденцій диференціації освіти. Педагогічні колективи навчально-виховних закладів мають змогу обирати будь-які моделі, зокрема авторські, і конструювати за ними педагогічний процес. Це потребує суттєвих інноваційних змін у педагогічній теорії та практиці. На основі цього відбувається взаємодія різних педагогічних систем і технологій навчання, удосконалюються та впроваджуються нові форми, а також осучаснюються цілісні педагогічні системи минулого (Бех, 2006).

При підготовці фахівців сучасного інформаційного простору Центру післядипломної освіти необхідно надати знання, які носили б творчий і пошуковий характер, оскільки таке навчання стимулює розвиток пізнавальної активності, сприяє розвитку творчих і розумових здібностей. Ми поділяємо думку С. Сисоєвої, яка зазначає, що сучасний педагог має усвідомлювати тенденції розвитку швидкозмінного світу, формувати свої навички та вміння протягом життя, розвивати інформаційну культуру та творчі якості особистості (Сисоєва, 2005).

Центр післядипломної освіти має успішно поставити методики навчання, яким слід спиратися на такі компоненти: індивідуальні здібності учнів; здатність викладачів до ефективного впровадження сучасних освітніх технологій; дидактична орієнтація на вироблення позитивно мотивованого ставлення учнів до нового; тести оцінки результатів діяльності; аналіз схеми управління впровадженням сучасних освітніх технологій (Сорочан, 2016).

Сучасна освіта повинна розв'язувати подвійне завдання: забезпечити загальний розвиток, спрямований на формування інтелектуальних, естетичних, духовно-творчих, моральних, психофізичних якостей людини і сприяти професійному розвитку, що передбачає наявність загальних здібностей для вирішення спеціальних завдань (Сисоєв, 2013).

З 2016 року у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна під час навчання на курсах підвищення кваліфікації в Центрі післядипломної освіти активно використовуються інтернет-сервіси, що надають можливість організувати навчально-виховний процес на нових засадах педагогічної взаємодії, інтерактивності та мобільності: Google-документи та інші сервіси Google (карти, спільноти, календар, сайти, Picasa, групи, Youtube).

Під час курсів підвищення кваліфікації слухачі знайомляться з видами, дидактичними можливостями і шляхами використання сучасних сервісів у навчально-виховному процесі, навчаються співпрацювати у команді з колегами, використовувати мережеві засоби організації інтерактивної взаємодії з учнями (сайти, блоги, сервіси Google, Вікі-середовище та спільноти, карти знань), брати активну участь у професійних вчительських спільнотах.

Нині розробляється методика вивчення англійської мови з використанням ресурсів інтернету. Існують прихильники ідеї вивчення англійської мови лише за допомогою зазначеної мережі, без традиційної роботи з підручником. Проте біль-

шість вчителів надає перевагу використанню інтернету паралельно із традиційними засобами навчання, інтегруючи його в навчальний процес (Подопригорова, 2003).

Найпростіше використання інтернету – це використання його як джерела додаткових матеріалів для вчителя та учня. Це величезна довідково-інформаційна система, яка може бути використана для вивчення мови. Матеріали можуть бути роздруковані і використані під час традиційного заняття. У цьому випадку використовується лише незначна частина можливостей мережі. Але навіть за такого використання вивчення іноземної мови змінюється: користувач інтернету отримує актуальну і автентичну інформацію (Carmen, 2011).

Наведемо кілька прикладів інтернет-ресурсів, які демонструється в Центрі післядипломної освіти і стануть у нагоді вчителям іноземних мов:

- <https://learningapps.org/>;
- Liveworksheets.com – Interactive worksheets maker for all languages and subjects;
- [Test English – Prepare for your English exam \(test-english.com\)](http://Test English – Prepare for your English exam (test-english.com));
- [Wordwall / Створюйте кращі уроки швидше](http://Wordwall / Створюйте кращі уроки швидше;);
- [English ESL worksheets, activities for distance learning and physical classrooms \(x90729\) \(islcollective.com\)](http://English ESL worksheets, activities for distance learning and physical classrooms (x90729) (islcollective.com)).

На основі сказаного вище потрібно зробити висновок, що концепція викладання англійської мови запроваджує нові підходи до організації навчального процесу, тому для вчителя нині важливо постійно вдосконалювати власні знання про сучасні методи навчання іноземних мов, впроваджувати у викладацьку практику новітні освітні концепції та технології.

Від сучасного Центру післядипломної освіти вимагається запровадження нових методик навчання, що забезпечують розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій і стимулюють потребу слухачів у самоосвіті. Адже методи навчання не є якимись простими «алгоритмізованими одиницями», їх раціональне та вмотивоване використання на заняттях з англійської мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже

педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому й підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога (Крючков, 2004).

Висновки. З огляду на сучасні тенденції розвитку освіти, запровадження інноваційних технологій навчання англійської мови є вимогою часу і одним із пріоритетних напрямів реформування навчального процесу згідно із загальноєвропейськими вимогами щодо якості навчання, що спричиняє пошук нових форм і методів навчання, які б сприяли результативності формування комунікативної компетенції, підвищенню мотивації, розкриттю творчого потенціалу слухачів, покращенню організації роботи у групах і колективі, дозволяли посилити міжпредметні зв'язки та забезпечували інтегрованість уроків.

Підвищення кваліфікації вчителів є одним із основних моментів удосконалення освітньої системи й має бути спрямовано на конкретні зміни у роботі вчителів, введення нових форм і засобів навчально-виховної діяльності. Тому існує потреба у розробці нових методик і технологій застосування сучасних інтернет-технологій у навчально-виховному процесі й процесі підвищення кваліфікації вчителів. Крім того, використання інноваційних технологій навчання в оволодінні іноземною мовою сприятиме як удосконаленню процесу формування іншомовної комунікативної компетенції учнів, так і розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, набуттю особистісної значущі для кожного знань і вмінь.

Ефективне навчання іноземних мов вимагає від викладача досконалого володіння мовою, а також професійної майстерності в організації навчальної діяльності студентів з оволодіння іншомовною діяльністю. Процес навчання реалізується завдяки зусиллям двох його учасників – викладача і студента. Щодо керування цим процесом, визначення його стратегії і тактики, то тут головна роль належить вчителю. Специфіка навчання іноземної мови, на відміну від інших предметів, полягає у тому, що викладачеві потрібно сформувати у студента новий стереотип мовленнєвого спілкування додатково до рідномовного, який уже є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Наук. видання. 2006. С. 272.
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті. Інтеграція науки і практики : збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. С. 12–28.
3. Кемінь В., Лучкевич В. Професійно-методичний складник підготовки вчителів французької мови в Україні: сучасний стан і освітні перспективи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Вип. 18. 2018. С. 389–396.
4. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація європейської системи вищої освіти. Іноземні мови в навчальних закладах. Педагогічна преса. 2004. С. 85–86.

5. Лузан Л. О. Інноваційні підходи до розвитку управління процесом неперервної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2012. С. 60–66.
6. Осадчук С. Ю. Проблема формування творчої особистості педагога «Молодий вчений». № 5.2 (57.2). 2018.
7. Подопрігорова Л. А. Использование Интернета в обучении иностранным языкам / Иностранные языки в школе. 2003. С. 25–31.
8. Сорочан Т. М. Методологія змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2016. С. 25–31.
9. Сисоева С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / *Педагогіка і психологія*. 2005. С. 60–66.
10. Сысоев П. И. Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании : учеб. пособие. М. : Либроком. 2013. С. 264.
11. Carmen Vera L'internet en classe de FLE. Espagne : Pearson Education. 2001.

REFERENCES

1. Bex I. D. Vychovannya osobystosti: Sxozhennyya do duxovnosti. [Education of personality: Ascent to spirituality]. *Nauk. vydannya. K. : Lybid'*. 2006. P. 272 [in Ukrainian].
2. Dubasenyuk O. A. Innovaciyyi v suchasnyj osviti. Innovaciyyi v osviti [Innovations in modern education. Innovations in education]. *Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, Zhytomyr*. 2014. P. 12–28 [in Ukrainian].
3. Kemin V., Luchkevych V. Profesijno-metodechna skladova pidgotovky vchyteliv francuzkoyi movy v Ukrayini: suchasnyj stan osviti perspektivy [Professional and methodological component of French language teacher training in Ukraine: current state and educational prospects]. *Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna*. 2018. № 18. P. 389–396 [in Ukrainian].
4. Kryuchkov G. Bolonskyj proces yak garmonizaciya Yevropejskoyi systemy vyshhoyi osvity. Inozemni movy v navchalnyx zakladox. [The Bologna Process as a harmonization of the European higher education system. Foreign languages in educational institutions]. *Pedagogichna presa*. 2004 [in Ukrainian].
5. Luzan L. O. Innovacijni pidxody do rozvytku upravlinnya procesom neperervnoyi osvity. [Innovative approaches to the development of continuing education management]. *Nova pedagogichna dumka*. 2012. № 2. P. 60–66 [in Ukrainian].
6. Osadchuk S. Y. Problema formuvannya tvorchoyi osobystosti pedagoga. [The problem of forming a creative personality of a teacher]. "Molodyj vchenyj". 2018. № 5.2 (57.2) [in Ukrainian].
7. Podoprigrorova L. A. Ispolzovanie Interneta v obuchenii inostrannym yazykam. Inostrannye yazyki v shkole. [Using the Internet in teaching of foreign languages. Foreign languages at school]. 2003. № 5. P. 25–31 [in Russian].
8. Sorochan T. M. Metodolohiia zmin u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia [Methodology of changes in the system of postgraduate pedagogical education. Pedagogy and psychology]. 2016. № 4. P. 25–31 [in Ukrainian].
9. Sysoyeva S. Suchasni aspekty profesijnoyi pidgotovky vchytelya. *Pedagogika i psykhologiya*. [Modern aspects of teacher training. Pedagogy and Psychology]. 2005. № 4(49). P. 60–66 [in Ukrainian].
10. Sysoev P. I. Informacionnye i kommunikacionnye tekhnologii v lingvisticheskom obrazovanii. [Information and communication technologies in language education] : ucheb. posobie. M. : Librokom. 2013. P. 264 [in Ukrainian].